

ÇOCUK EĞİTİMİ AÇISINDAN “ÇOCUKLARA TALİM” DERGİSİ

IN TERMS OF CHILDREN’S EDUCATION “ÇOCUKLARA TALİM”
MAGAZINE*Demet KARDAŞ****Özet:**

Bu çalışmada, Aralık 1887-Mart 1888 yılları arasında 9 sayı çıkan Çocuklara Talim çocuk dergisi, sosyal alanlarda çalışan bilim adamlarının; arşivleri, belgeleri, gazeteleri, sinema, dizi gibi çeşitli görsel dokümanları, bir anlam kazandırmak amacıyla sistematik olarak ele aldığı içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Arap alfabesiyle çıkan dergi, günümüz alfabesine çevrilmiş; metinler sosyal ve fen bilimleri başlıkları altında değerlendirilmiştir. Metinlerdeki dil ve üslup günümüzdeki değerlendirme kıstaslarına göre oldukça sade, çocukların anlayabileceği düzeydedir. Özellikle ahlak üzerine yazılan metinler çocuklara davranış kazandırma açısından dikkate değerdir. İslami bilgiler ve değerlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Allah’a, peygambere, padişaha, anaya-babaya, hısımkarakabaya saygı ve itaat üzerinde önemle durulmuştur. Dergide dil öğretimi adına bazı metinlerin bulunmaktadır. Sözlük, karşılaştırmalı sözlük örneklerine rastlandığı gibi soru-cevap yöntemi gibi değişik öğretim yöntemlerine de rastlanmaktadır. Yayın hayatı oldukça kısa olan bu dergi, çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı açısından günümüzdeki çocuk dergiciliğine örnek olabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Eğitimi, Çocuk Dergiciliği.

Abstract:

In this study, 9 issue published between December 1887-March 1888 kids magazine “Çocuklara Talim”, scientists deal with social researchs; archives, documents, newspapers, cinema, various visual documents such sequences were analyzed by content analysis was handled systematically in order to make sense. Old writing the magazine, translated into today’s alphabet; texts are evaluated under the headings social studies and science. Language and style of the text according to the current evaluation criteria quite simply, a level children can understand. The text is written on the ethics especially notable gain in terms of behavior to children. It is observed that Islamic knowledge and values come to the fore. Allah, the prophet, the Sultan, to one’s parents, kith and kin, respect and obedience is emphasized. There is some text in the name of the journal language teaching. Dictionary, it is also common to different teaching methods such as question-answer method, as seen on the comparative examples dictionary. The publication, which is quite short the life

* Okutman Dr., Gazi Üniversitesi TÖMER - Ankara demetkardas@gmail.com

of this magazine, magazine in terms of children's education and children's literature are in a position to be an example for today's child magazine.

Key words: Children's Literature, Children's Education, Children's Magazine Publishing.

GİRİŞ

Bir toplumun birikimleriyle oluşan edebiyat, her yaşa hitap etmeyebilir. İnsanların; yaşı, eğitim durumu, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları edebiyatın türünü de etkiler. Mesela gençlik edebiyatı ile çocuk edebiyatı içerik, tema, üslup, biçim bakımından farklıdır. Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenliğe erişmemiş kız ve erkek olarak tanımlanmaktadır. Çocukların fiziksel, ruhsal gelişimi; yaşa, cinsiyete ve sosyal-ekonomik-kültürel yapıya göre değişiklik gösterdiğinden çocuklar için tek ve standart bir yapıdan da bahsetmek zordur. Ancak çocuk edebiyatı ile ilgilenen bazı yazarlar, çocukları; bebeklik, çocukluk ve erken gençlik olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma çocuk edebiyatı için de belirleyicidir (Yalçın ve Aytas, 2002).

Eğitim psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk eğitiminin toplum hayatındaki yeri ve önemini ön plana çıkarmış, bunun sonucu olarak çocuk eğitimindeki arayışlar da insanları "çocuk edebiyatına" (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007, s. 19) yönlendirmiştir. Türk Çocuk Edebiyatının tarihi gelişimi incelendiğinde, diğer ülkelere nazaran çok eski olmamakla birlikte, Türk Edebiyatında "çocuk edebiyatı" genel kavramı içerisinde sayılmasa dahi çok önemli eserlerin kaleme alındığı bilinmektedir. Günümüzde henüz tam anlamıyla sınırları kesinleştirilemeyen, sınırlılıkları oluşturulmayan "çocuk edebiyatı" kavramının, Türkçe Eğitimi ve Türk Edebiyatında bir disiplin olarak kabul edilmesi ile ilgili ileri sürülen görüşlerin birbirleriyle çeliştikleri de görülmektedir.

1960'lı yıllardan itibaren çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmaların Türkiye'de hız kazanmaya başladığı çocuğu ve çocukluk dönemini merkeze alan eserlerin kaleme alındığı görülmektedir. Doğrudan adı konmasa da çocuğa yönelik yayınların Türk Edebiyatındaki macerası oldukça eski dönemlere dayandığı özellikle batılılaşma süreciyle birlikte bu kavramın dolaylı olarak edebiyat dünyasına girdiği bilinmektedir. Türk Edebiyatı için yeni olan dergiler, çocuklar için de çıkarılmıştır.

Batılı anlamda gazete ve dergilerle tanışan Osmanlı toplumu, çocukların eğitilmesi ve yetiştirilmesinde önemli görevler üstlenen çocuk dergilerini de ilk defa bu dönemde görür. Zaman içerisinde birçok çocuk

dergisi yayın hayatına atılır (Balcı, 2008, s. 1). Tanzimat döneminde 1869-1908 yılları arasında 19 çocuk dergisi ve gazetesinin yayımlandığı görülmektedir. Meşrutiyet yıllarında bu sayının oldukça azaldığı Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşları sırasında yeniden çocuk yayıncılığına önem verildiği görülmektedir. Bu duruma Milli Edebiyatın önemli bir etkisi olduğunu inkâr edilemez.

Cumhuriyetin ilanından sonra Anadolu romantizmi birçok alanda olduğu gibi çocuk edebiyatında da yeni bir kapı aralamış; bu dönemde yapılan yayınlardan çocukların Anadolu'yu, Anadolu insanını ve yaşamını tanınması esas alınmış; çocuklara yönelik yayımlanan gazete ve dergilerde bu konuya özel önem verilmiştir.

1940'lı yıllar çocuk yayıncılığı konusunda bir dönüm noktası kabul edilebilir. Bu dönemde yayımlanan eserler, geçmişe nazaran çocuğun dilini ve dünyasını dikkate almış; özellikle 50'li yıllardan itibaren "Yavru Türk, Doğan Kardeş, Çocuk Haftası" dergileri önemli bir boşluğu doldurmuştur.

1960 – 1970 arasında çocuk yayıncılığında ticari kaygıların yavaş yavaş arttığı devlet kurumlarının (bankaların) çocuklara yönelik çıkarmış oldukları dergilerde Türk Edebiyatı ürünlerinden çok Batı Edebiyatına ait eserlere yer verildiği görülmektedir. Bu yüzden günümüzde de çocuk yayıncılığı, hem süreli hem de diğer alanlarda pek de iç açıcı bir düzeyde değildir.

Çocuk gazeteleri ve dergileri çocuğun özellikle dil gelişimine, anlatma ve anlama becerilerine katkıda bulunmaktadır. Çocuk kavramı etrafında değerlendirilen dergi ve gazeteler içerisinde 1887-1888 tarihleri arasında yayımlanan "Çocuklara Talim" dergisinin, çok kısa bir yayın hayatına sahip olmasına rağmen nicelik ve nitelik açısından dikkate değer bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

1. ÇOCUKLARA TALİM DERGİSİ

Çocuklara Talim Dergisinin ilk sayısı 1 Rebiyülahır 1305 (17 Aralık 1887), son sayısı da 16 Recep 1305 (29 Mart 1888) tarihinde yayımlanmıştır. 30x42 ebadında yayımlanan bu derginin her sayısında, içeriğe ve ana temaya uygun bir resim de yer almıştır. Dergi, muharrir ve mesulü olan Mahmut Şemseddin tarafından Maarif Nezaretinin izniyle her on beş günde bir çıkarılmıştır. Çocuklara mahsus çıkarılan bu derginin tanesinin bir kuruştan satılmakta olduğu belirtilerek, toplu alımlarda indirim yapılacağı ön sayfada duyurulmuştur. Derginin satıldığı yerler ise şöyle sıralanmıştır:

Bâb-ı Ali caddesindeki kitapçılar ile köprübaşındaki Kütüphane-i Osmaniye, Hakkâklarda Gayret Kütüphanesi, Bahçe kapısında Fesci Bağaz Ağanın Dükkânı, Beşiktaş'ta Cami-i Kebir Sokağında meşhur aktar Hacı Nazif Ağanın Dükkânı.

Dokuz sayı çıkan dergide yetmişin üstünde metin tespit edilmiştir. Dergide yer alan metinler, şekil ve içerik açısından farklılıklara sahiptir. Metinlerin bazıları anlatma bazıları da soru-cevap şekliyle oluşturulmuştur. Günümüzde de genel bir öğretim yöntemi olarak kullanılan soru-cevabın tercih edilmesi bu derginin çocuk eğitimi açısından özel bir hassasiyet gösterdiğine işaret eder. Özellikle fen bilimleri ile ilgili bilgiler "Her Şeyden Bir Parça Anlamak" başlığıyla soru-cevap şeklinde derginin beş sayısında yer almıştır.

Her Şeyden Bir Parça Anlamak

Sual : Bir sene kaç mevsime ayrılmıştır?

Cevab : Dört

Sual : Mevsimlerin adları nedir?

Cevab : Bahar, yaz, güz, kış

Sual : Hangi mevsim en soğuktur?

Cevab : Kış

Sual : Dünyanın her tarafında kış bir zamanda mı olur?

Cevab : Hayır, dünyanın şimal tarafında kış olduğu zamanda cenub taraf da yaz olur. Şimal tarafı yaz olunca cenub ciheti kışır.

Sual : Günlerin uzanıp kısılması ne vakittir?

Cevab : Kışın günler kısıdılır, geceler uzundurlar. En kısa gün kışın ortasındadır.

Sual : Kışın havayı biz nasıl duyarız?

Cevab : Pek soğuk. Kar kışın yağar bundan da kışın olur. (Sayı 2)

Derginin birinci sayısındaki "Her Şeyden Bir Parça Anlamak" bölümünde (Dünya nedir? Dünyayı kim yarattı? Dünyanın; hareketleri, şekli, güneşe uzaklığı, dönmesi, kutuplar ile ilgili sorular ile birlikte ekmeğin neden yapıldığı, nişastanın ve kepeğin ne olduğu, küfün ne olduğu ve zararları, makarna ve şehriyenin nasıl yapıldığı gibi günlük hayatla ilgili) sorular cevaplarıyla birlikte yer almıştır. Üçüncü sayıda ana renkler ve ara renkler, renklerin nasıl oluştuğu ile ilgili sorulara cevap verilmiştir. Derginin altıncı sayısında ise doğada yer alan gazlar ve sıcaklıkla ilgili sorulara yer verilmiştir. Yedinci sayıda mevsimler, mevsim değişirken canlıların ne yaptığı soruları cevaplandırılmıştır.

Dergide bilgilendirmeye yönelik metinler dikkatle ele alınmıştır. Metinler, içerik açısından değerlendirildiğinde, bilgilendirmenin ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu bilgilendirme metinleri genellikle dil, fen bilgisi, coğrafya, tarih, matematik alanları ile ilgilidir. Matematikle ilgili

olarak kerrat cetveli, dört işlem tablo üzerinden verilmiştir. (x) işaret kere manasındadır. (=) işaret de müsavi yahut eşittir manasındadır. (Sayı 2) Kerrat cetvelinin devamı sekizinci sayıda yer almaktadır. Cemi (toplama işlemleri sayı 3), tenzil yahut tarh (çıkarma işlemleri Sayı 4). Dergide matematik ile ilgili bilgilendirmeler, tablo halinde verildiği için çalışmada ayrıntılı olarak yer almamaktadır.

1.1. Hayvanlar ile İlgili Yazılar

Bilgilendirme türünde yazılan metinlerde çoğunlukla hayvanlar hakkında bilgi vermiştir. On iki metin, hayvanların; fiziki özelliklerini, en çok dünyanın neresinde yaşadıklarını neyle beslendiklerini ve nasıl avlandıklarını anlatmıştır. Anlatılan hayvanların birçoğu çocukların günlük hayatta karşılaşamayacağı hayvanlardır. Kuş ve böcek türleri, balıklar ve özellikle Afrika'da yaşayan hayvanlar hakkında sade ve anlaşılır bilgiler verilmiştir. Bunlar: arı, yaban eşeği, terzi kuşu, mercan, sünger, yarasa, kaplan, (dünyanın en büyük hayvanı) balina, çita (beber), aslan, jaguardır.

Terzi kuşu, kendi yuvasını kendi yapan bir kuştur. Dergide bu metin yoluyla kız çocuklarına tıpkı terzi kuşu kendi yuvaları için lazım olan tüm bilgileri öğrenmeleri öğütlenmiştir. "...İşte yuvasına bakınız. İki tane yavrusu yuvadan başlarını çıkarmışlar ne güzel görünüyorlar. Gördünüz ya hanım kızları hayvanken su kuş bile kendisine lazım olanı yine kendisi diyor. Siz de dikiş öğrenmeye gayret ediniz ki kendi esvabınızı kendiniz dikiniz. Hanım kızınızı kendi elbisesini diktirmek için başkalarına muhtaç olmak pek ayıptır." Arılar ile ilgili çocuklara bilgi verilmiş ve arı sokmalarına karşı yapılabilecekler anlatılmıştır. "Bir kimseyi arı soktuğu vakit bıraktığı iğneyi çıkarmalı bade sargılı bezi sevda tozu eritip yıkadıktan sonra üzerine zeytinyağı sürülürse ağrısını keser

1.2. Bitkiler ile İlgili Yazılar

Bitkilerden pamuk, çay, kahve ve Afrika'da bulunan dünyanın en yüksek ağacı hakkında bilgi verilmiştir. Bu bitkilerin; ana vatanı, nasıl yetiştiği, nerelerde kullanıldığı sade bir şekilde anlatılmıştır.

Pamuk

"Pamuk tarlalarda hasıl olur. Bazı pamuk fidanı uzun ağaç gibi büyür. Bazısı da yerin üzerinde bodur kalır. Pamuk ağacı çiçek açar, sonra ceviz gibi yeşil kabuklu meyve verir. İşte o kabuklu meyveye "kaza" denilir ki pamuk onun içindedir. İşte bakın resmine nasıl güzel. Bu halde iken toplarlar. Torbalara yahud sepetlere doldururlar.

Pamuk Anadolu'da, mesirede Amerika'da vesaire bazı yerlerde hasıl olur. Mesir pamuğu esmer olduğundan fiyatı öbür pamuklardan ucuzdur. Üzerinden tohumları ayıklanarak temizlenmiş olan pamuk birincidir.

Pamuktan tire ve ipek yaparlar, tire ve ipek ise, dünyada en lazım şeylerdendir. Çünkü ipek olmayınca dikiş dikilmez. Pamuktan da esvap yaparlar, ancak pamuktan yapılan elbise, hem de çabuk eskir. Demek oldu ki pamuk; insanlar için Cenap-ı Hakkın yarattığı en faydalı şeylerdendir."

Çay ve kahvenin insan sağlığı için önemi hakkında da bilgiler verilmiştir: "...Çay az içildiği halde mideye ve sinirlere pek faydalıdır. Eğer her gün devam olunursa sütlüsünü ara sıra ise sadesini içmelidir. Sütü ayrı kapta istemelidir. Kahvenin az içildiği halde mideye ve sinirlere faydası olduğu gibi, akla da kuvvet verir. Afyondan zehirlenen bir kimseye on sekiz-yirmi dirhem soda kaynatılarak içirtirse, pek faydası görülür. Kahve baş ağrısına da oldukça iyidir."

Ağaçlarla ilgili olarak "Dünyadaki En Büyük Ağaç" Afrika'da bulunan "babab" adlı bir ağaç türüdür. "... "Babab" ağacı sekiz yüz yaşına kadar büyür. Ondan sonra büyük kovuklar hâsıl olur ki gayet şiddetli fırtına zamanlarında ahali içlerine sokularak barınırlar."

1.3. Ahlak Üzerine Yazılar

Bilgilendirmenin yanı sıra metinlerde dikkat çeken diğer unsur çocuklara güzel ahlak kazandırmak amacıyla yazılmış yazıların ve hikâyelerin her sayıda mutlaka yer almasıdır. Zira sayılardaki ilkyazılar ahlak üzerinedir.

Çocuklara bir takım güzel davranışlar kazandırmak maksadıyla yazılan metinler, içerik bakımından dikkate değerdir. İlk sayıda yer alan "Perhizkârlık" adlı metinde, güzel ahlakın ancak bedeni ve nefsi terbiye ile mümkün olacağı anlatılmış; ikinci sayıda yer alan ve iki başlıkta toplanan "Kanaat" adlı metinde ise 'kanatın' ne demek olduğu açıklanmıştır. Kanaatin İslam Dininde nasıl değerlendirildiği, tok gözlü olmanın faziletleri, hakkına razı olan insanların mutlu ve huzurlu bir hayat sürdürdüğü, kanaat eden kulların mutlaka ödüllendirileceği örneklerle vurgulanmıştır. Örnekler, çocukların anlayabileceği kadar sadedir.

Derginin üçüncü sayısında "İtaat" konusu üç başlıkta ele alınmıştır. İlk başlıkta 'itaatin' ne olduğu açıklanmış ve önce Allaha sonra Peygambere itaatin önemi anlatılmıştır. İkinci başlıkta Allah'ın emir ve yasaklarına "...Allah Teâlâ hazretlerinin emirlerine ve peygamberlerine tembihlerine itaat eylemeyen tek mil hayvanlardan akılsız olduğu gibi insanların dahi en cahili en nankörüdür." hükmünde olduğu gibi uymanın fazileti övülürken üçüncü başlıkta anaya, babaya, padişaha, ulemaya ve büyüklerimize itaat anlatılmıştır. "...İşte her halde ve zamanda padişahımıza itaat eylemek boynumuzun borcudur. Ebeveyne itaate gelem: Valide ve peder, insanın vücuda gelmesine sebep oldukları misilli, doğurduğundan ta büyüyünceye kadar tahmil olduğumuz birçok eziyet ve meşakkat çekip ve pek çok da para sarf edip besleyerek meydana getirdikleri cihetle, bunların hakları pek

büyüktür. Bu sebeple babaya ataya ne derece muhabbet ve itaat olursa, yine haklarının binde biri ödenemez. Bunun için her halde babanın ananın sözlerine itaat ederek, her zamanda hizmetlerinden geri durmamaya çalışmalıdır.

Ulema, akraba ve saire büyüklere borçlu olduğumuz itaat sözü getirince: Bir memlekette olmazsa o memleket ehlişi cehaletten kurtulmayıp her türlü fenalığa duçar olurlar. Fakat izlemesi olan memleket ahalişi pek çok iyilik görürler, Çünkü ulema kısmı fenalıktan görülecek zararları ve iyiliklerden gelecek faydaları anlatarak herkesi doğru yola götürüp, fenalık olmaya meydan vermez.”

Çocuklara güzel ahlak kazandırmaya yönelik bir başka metin de altıncı sayıda yer alan “Yalancılık” adlı metindir: “...Yalancılık, gerçekliğin zıddıdır. Yani olana bir şeyi olmadı yahut olmayan bir hali oldu gibi birtakım asılsız sözlerle insanları aldatmak demektir. Asıl ve asılsız olmayan sözlerle insanları aldatan kimseye “yalancı” denir. Yalan söylemek kötü huyların en kötüsü olduğu gibi yalancı insanların en alçağıdır.” (Sayı 6) Metinde yalan söyleyen insanların karşılaşabileceği durumlar, örneklerle vurgulanmıştır: “...Bir kimsenin yalancılığa adı çıktığı, artık o kimsenin ahabası, arkadaşları, anası, babası, karındaşları, doğru sözlerine bile inanmazlar ve kendisine itibar etmeyip daima hakaret ederler. Böyle hakaretle itibarsızlıkla dünyada yaşamaktan ise ölmek daha hayırlı işte her fena huyların yalancılıktan ileri geldiği gibi her iyi huyların dahi yalancılığı terk etmeden hâsıl olduğunu anladınız ya.”

Derginin dokuzuncu sayısında yer alan “İslam Adabı” adlı metin her insanda olması gereken güzel davranışları İslam adabı başlığında toplamıştır. Metinde başka dinlere saygı dahi unutulmamıştır: “...İslam ve Hıristiyan Yahudi vesaire insanlıkta birebir olduğundan cümlesinin hukukunu bir tutmalıdır. Yani bu Hıristiyan’mış bu Yahudi’ymiş demeyip haklı taraf hangisiyle o hakkı gözetmelidir.”

Adab-ı İslamiyye

“Müslümanlıkta olan terbiyeler pek çoktur. Bu radde bir kaçını beyan edelim: Cümle âlemi ve her şeyi yoktan var eden yaratamız Allah Teâlâ Hazretlerini canı gönülden sevmektir ve sevdiğimizden ötürü daima kendisine kulluk, yani ibadet etmektir. Her emri eğlediği şeyi istekle yapmalı ve yapmayın buyurduğu şeylerden dahi kaçınıp yapmamalıdır.

Ulu Tanrımızın ismi şerifi söylendiğinde ta’zim ederken: “Teali ve Tabarek” ve “Celli Celalihü” yahud “Suphanallah” demelidir. Rabbimiz Teâla Hazretlerinden sonra peygamberimiz Habib-i Ekrem ve Resul Mükerrerem “Muhammet” Sallallahü Aleyhi ve Selem ile sair hep Peygamberan-ı azim hazretini muhabbet ile tam sevmelidir.

Matbu mefhumumuz padişahımız efendimiz hazretlerine muhabbet ve itaat eylemeyle beraber taraflı padişah hanelerinden bir işe mamur olunduğu halde sadakatle hissene hizmet eylemelidir.

*Adab-ı İslamiyye metni dergide bulunan ahlakla ilgili diğer yazıların özeti niteliği taşımaktadır. İslam Dininin kadına ve anneye bakış açısını ortaya koyan şu kısım günümüzdeki kadına ve anneye değer için çok anlamlı bir örnektir: *Valide ve pedere muhabbet edip emirlerine itaat etmelidir. Bir vecihle kendilerini gücendirmemelidir. Eğer peder ile valide birbirlerine zıt olup kavga ederlerse validenin hakkını takdim etmelidir yani valideye sahip çıkmalıdır. Bununla beraber para ile yardımı vücut ile hizmeti her halde valideye ziyade eylemelidir.**

Hayır dua etmeyi ve hürmet üzere söz söylemeyi de pedere ziyade etmelidir. Yani "Allah emrine bir kat vücuduna afiyet vere ve tuttuğunu kolay ede." gibi hayır duayı ve kendisine her yüzden itaat ve hürmeti anadan ziyade babaya etmelidir.

Hısm akrabaya dahi derecelerine göre riayet eylemelidir. Komşulara dahi muhabbet edip layıkı mertebede hürmet etmeli ve işleri düştükçe mümkün olabildiği derece yardım eylemelidir.

Sair insanlar ile o derece güzel görüşmeli ve iyi muamele etmeli ki her bir işleri de ve her türlü alışverişleri de asla mahkemeye muhtaç olmamalıdır. Yani her ne yüzden olursa olsun kavganızı ederek işi kapıya bacaya düşürmeyip nizasız gürültüsüz olarak iş her neyse onu o yerde bitirivermelidir.

İslam dini işte böyle emreder ve herkese canını kendi canın herkesin malını kendi malı ve herkesin ırzını kendi ırzı gibi gözetmeyi dahi tembih eder.

Üç beş kişi bir arada bulunduğu zaman kimseye nöbet vermeyecek derecede çok lakırdı etmemelidir. Bir söylediğini tekrar tekrar söylememelidir. Bilinmiş bir şeyi bilinmemiş gibi nakil etmemelidir ve kendi bildiğini başka bir kimse hikâye ettiğinde "Ben onu zaten biliyorum" demelidir. Birisinden bir şey sorduğundan o kimse sorulan şeye cevap vermekten aciz olmadan evvel hemen cevap vermeye ve söze karışmaya kalkışmamalıdır.

Metinde önemli olan konuşma kurallarının verilmiş olmasıdır. Günümüzde konuşma ve dinleme, beden dili eğitimi kapsamında değerlendirilen konu başlıkları metinde İslam adabı üzerinden işlenmiştir. Topluluk önünde yapılan konuşmalarda kaçınılması gereken hususlar anlaşılır bir şekilde aktarılmıştır.

Biri söze başlayıp tamam etmezden mukaddem lakırdıya başlamamalıdır. Gizlice konuşulan sözlere kulak kabartıp dinlememelidir.

Sohbet olunurken: “Anladın mı, dinledin mi malul olduğu beri bak beni dinle” ve bunların emsali sözler söylememelidir. Büyükler ve üstatlar yanlarında bağıırır gibi hızlı ses ile lakırdı etmemelidir. Bir mahallede üç kişi olduğu zaman ikisi birbirlerinin kulağına fısıldayarak konuşmak terbiyesizliktir. Dört kişi olursa iki kişi konuşmakta pek beis yoktur. Falan şey var mı diye sorulduğunda “yok” dememelidir, hayır demelidir. “Hayır, yok” çirkin sözdür.

Bir kimsenin haliyle sanıyla kıyafetiyle eğlenerek taklidini yapmak pek büyük terbiyesizliktir. Yürürken pek hızlı yürümemelidir. Zira kaçıklık alametidir. Pek yavaş yürümek tembellik ve kibir alametindedir. Giderken iki de bir de dönüp arkasına bakmamalıdır ki ahmaklar alametidir. Muttasıl başına aşağı eğip yere bakmak dahi hüznün alametidir. Hem yere bakmaktan hayır gelmez derler. Başını eline ve dizine dayamamalıdır. Çünkü keder ve tembellik alametleridir. Parmaklarını çatallamak ve ağzına burnuna sokmak ve gerinmek ve elini tutmadan ağzını açıp esnemek ve eliyle esvabını kolu ve eteği ile ağzını burnunu silmek gibi herkese nefret verecek hareketlerden kaçınmalıdır.

Hâsılı insan, sakat viran kimseden hoşlanmadığı misilli kendisi dahi herkese sıklet vermekten çekinmemelidir. Zira kendi sıkletini anlamayan kimseye sakil derler. Hülâsa adabı selamiyeden daha pek çok şey vardır. Ancak hepsini yazmaya bu risalenin de vesair olmadığından bu kadarla iktifa olmalıdır.”

12.4. Şehirler, Ülkeler, Milletler ile İlgili Yazılar

Dergide şehirlerle ilgili tek metin vardır o da İstanbul’u anlatmaktadır. Metin tarihi bilgiler içermesi nedeniyle tarih konusunda bilgilendirici metin olarak da değerlendirilebilir. İstanbul’un Osmanlı İmparatorluğunun payitahtı olduğu, İstanbul’un fethine kadar geçen sürede kimler tarafından yönetildiği, adının geçirdiği değişimler kronolojik bir sıralamayla anlatılmıştır. Tarihi bilgiler yanında İstanbul ile ilgili güncel bilgiler de aktarılmıştır: “...Bu günkü günde nefis İstanbul yetmiş bir bin hane, kırk bin dükkân ve mağaza dört yüzü mütecaviz han ve otel, büyük küçük dört yüz yirmi mektep, altmış medrese yüz doksan beş tekke, yirmi hastane olduğu gibi, biri altı, ikisi dört, on dokuzu iki minareli yirmi üç salâtin camii olup, biri minareli büyük küçük dört yüz kırktan ziyade camii vardır. Katolik, Rum, Protestan ve Ermeni mezheplerine mahsus seksen altı kilise olduğu misilli Yahudilerinde yirmi sekiz havrası vardır. Bu şehirdeki yerli ve misafir insanlar iki milyondan ziyade tahmin olunuyor.” İstanbul’un havası, suyu ve en önemlisi siyasi konumu hakkında bilgiler unutulmamıştır.

Dergide ülkeler ile ilgili olarak sadece Çin hakkında bilgiler yer alması dikkat çekicidir. Birinci sayıda yer alan “Çin’de Bir Mektep” adlı metinde Çin’deki bir okulun sınıfları ve öğrencileri resim üzerinden “...Çin’de

hemen yalnız oğlan çocuklar mektebe giderler. Kız çocuklara okumak öğretmezler. Kızlara dikiş dikmek ve çalgı çalmak gibi şeyler öğretirler." gibi anlatılırken sekizinci sayıda yer alan "Çin'de Uçurtmalar" adlı metinde ise Çin'de çocukların uçurtmayı nasıl yaptıkları, uçurtmanın bir eğlence kaynağı olduğu ayrıntılarıyla aktarılmıştır: "...Uçurtmaların her bir yerinin biçimi bir türdür; bazıları kelebeğe, bazıları ejderhaya, bazıları tespih böceğine ve bazıları kuş resmine benzer. Bunlardan başka üç köşeli, dört köşeli, altı köşeli, değir mi yürek biçiminde dahi uçurtmaları vardır. Uçurtmalar kamıştan yapılarak üzerlerine resimli kâğıtlar yapıştırılmıştır. Bu türlerini ucuzdurlar. Pahalıları ipekten yapılarak üzerlerinde en meşhur resimlerinin yapıldıkları resimler olanlarıdır ki bu nevi uçurtmaları on bine ve daha ziyadeye satarlar."

Derginin dördüncü sayısında "Laponlar" adlı bir ırktan bahsedilmiştir. Laponlar'ın; nerede yaşadıkları, ırklarına ait fiziki özellikleri, dilleri, dinleri ve mezhepleri, yaşam şekilleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. "...Laponlar on beş-yirmi bin kişiden ibaret olup, bunlar dahi ikinci numarada kişiden ibaret olup, bunlar dahi ikinci numarada yazılan samuydiler gibi kısa boylu adeta cücedirler. Saçları siyah, tenleri sarıdır. Giydikleri kürk ve pantolondur. Yedikleri ise birtakım av etleridir. Şehirleri binada otururlar ise de dağcıları çadır altında barınırlar."

Altıncı sayıda ise yine "Finuvalar" adlı bir ırk hakkında bilgi verilmiştir: "...Bunların cinsi Moskof cinsinden olmayıp Finuva yani Finlandiya ahalisi cinsindedir. Bunların boyları pek ziyade kısa olmakla beraber, yüzleri yassı, gözleri küçük, burunları basık, ağızları ziyadesiyle yayık, kulakları iri ve kalkık, saçları da sert ve parlak olup çehreleri pek çirkin ve kıyafetleri de pek acayıptir lakin tabiatları sakindir." Günümüzde Finuvalar'ın Türk ırkından olduğu tahmin edilmektedir. O dönemde bu bilginin varlığı şüphelidir; ancak dergide böyle bir ırkın varlığından söz edilmesi de dikkat çekicidir.

1.5. Yeryüzü Olayları ve Şekilleri İlgili Yazılar

"Geçmişten Bir Nebze Malumat" derginin sekizinci sayısında yer alan dünyanın yaratılışı ile ilgili bir takım değerlendirmeleri içeren bir metindir. "...Kıfayet sahibinin yazdığına göre, dünyanın yaratılışından bu güne kadar yüz seksen beş bin iki yüz altmışaltı yıl olmuş. Zeyci sahibi El'abeyn keşfine göre dünyanın iptidasından bu zamana değin 184.920 sene geçmiş." Bu bilgiler daha çok yeryüzünün hangi tarihte var edildiğini dini bir bakış açısıyla ele alan bilgilerdir.

Derginin altıncı sayısında yeryüzü şekillerinden olan dağlar ile ilgili bilgiler yer almaktadır. "Dünyada En Büyük ve En Yüksek Dağlar" başlığıyla "Himalayalar" anlatılmıştır. Yeryüzü şekillerinden olan nehirlerin en büyük olanı da dergide unutulmamıştır. Beşinci sayıda "Dünyada En

Büyük Nehir” adıyla da Amerika’daki Amazon Nehrinin; büyüklüğü, nereden doğup nereye aktığı, akış hızı, mevsimsel değişimleri hakkında bilgiler verilmiştir. “...Amazon silahlanmış kadın manasındadır. Bu nehir bulunduğu zaman civarında silahlanmış bir takım kadınlar görüldüğü için bu nam verilmiştir. İşte dünyada en büyük nehir “Amazon” nehridir. Bundan büyük nehir yoktur.” Amazonun kelime anlamı da verilen bilgiler arasındadır.

Derginin dördüncü sayısında, “...Kamer aydınlığı güneşten aldığı, cihette güneş ile ayın arasına küre-i arza yani üzerinde yaşadığımız dünya geldikçe, kamer şemsin parlaklığını tabii göremez, çünkü arada Küre-i arz vardır. Bu hâlde ay karanlık, yeni asıl kendi halinde görülür. İşte böyle kamerin, güneşin parlaklığını göremeyerek asıl kendi hâliyle karanlık görülmesine, ay tutulması denir. Ay parlaklığı nasıl güneşten alırsa, küre-i arzda aydınlığı güneşten alır ki gündüz olur.

Bu surette güneş ile küre-i arzın arasına ay geldiği zaman, şemsin parlaklığını küre-i arzın arasına ay geldiği zaman, şemsin parlaklığını küre-i arz göremez; çünkü arada küre-i kamer, yani ay vardır. Bu halde güneş karanlık görülür hâlbuki karanlık görülen güneş değildir, araya gelen aydır. İşte kamerin böyle güneş ile bizim dünyamızın arasına gelmesiyle, güneşin parlaklığı küre-i arza göstermeyip kendi ziyasız heyetini göstermesine güneş tutulması denir. Bu ifadelerle ay ve güneş tutulması anlatılmıştır.

“Husum Yahud Berd Acuz” adlı metinde ise şubat soğukları, şubat soğuklarına neden “kocakarı soğuğu” dendiği, halk arasında anlatılan hikâyelerin yanlış olduğu, “...“Berd” Arapça soğuk demektir” “acuz”da birinci kıyruk, 2. son ve nihayet manasındadır. Bu halde berd acuz yahud berd alacuz soğuğun nihayeti ve sonu demektir. Şubatın 26’sından sonra ilkbahara 11 gün kaldığı cihetle kış mevsimimin bitmek üzere bulunduğunu bildirmek için bazı takvimlerde son soğuklar manasına olarak husum fırtınası yerine “berd-i acuz” sözlerini yazarlar.” denilerek berd-i acuzun ne anlama geldiği hakkında bilgiler verilmiştir.

Dergide fenerlerin ne olduğu, ne işe yaradığı “...fener koyuları, kayaları, boğazları ve limanlara girilecek yerleri geceleyen vapurla gemilere göstermek için icat olunmuştur. Fenerin bazısı döner, bazısı durduğu halde yanar. Bunlardan başka hepsi bir renkte olup bazısı beyaz, bazısı mavi ve kırmızı renkli olarak yanar.” dünyanın en önemli ve en eski limanlarına yapılan fenerler hakkında da bilgi verilmiştir.

1.6. Dille İlgili Yazılar

Dergide farklı bir şekilde sunulan bir başka konu da karşılaştırılmalı kelime öğretimidir. Kelime öğretimi derginin dört sayısında yer almıştır.

Üç Lisan (Sayı 2)

<i><u>Farisi</u></i>	<i><u>Arapça</u></i>	<i><u>Türkçe</u></i>
<i>esb</i>	<i>fars</i>	<i>at</i>
<i>çemender</i>	<i>humar merkep (*)</i>	<i>eşek</i>
<i>kav</i>	<i>bakır</i>	<i>öküz</i>
<i>kavmade</i>	<i>bakre</i>	<i>inek</i>

Karşılaştırılmalı kelime öğretimine birinci sayıda günlük hayatımızda kullandığımız; ekmek, su, et, deniz, toprak, taş, ateş yüzümüzdeki organlarımız; baş, saç, kaş, kulak, göz, dudak, ağız, dil, yanak, çene, yüz... gibi basit kelimelerle başlanmıştır. İkinci sayıda hayvan isimleri; üçüncü sayıda dinle ilgili; Tanrı, peygamber, insan; akrabalık ilişkileri ile ilgili; erkek, kadın, çocuk, oğlan çocuğu, kız çocuğu, baba, anne, erkek kardeş, kız kardeş, kız, oğul kelimelerinin Arapça ve Farsça karşılıkları verilmiştir. Derginin beşinci sayısında ise yüzün dışında kalan diğer organlarımızın; omuz, kol, dirsek, el, tırnak, bacak, diz, ayak, göğüs, kaburga, karın vb. bunun yanında güneş, ay, yıldız, gün gündüz, gece kelimelerinin Arapça ve Farsça karşılıkları verilmiştir.

Dil öğretimi ile ilgili metinler bununla sınırlı değildir. "Bazı Lügat" başlığıyla dilimize yabancı dillerden geçen kelimelerin kökenleri ve bu kelimelerin doğru yazım şekilleri anlatılmıştır. "Bazı Lügat" metni derginin dört sayısında yer almıştır.

Bazı Lügat

Çok sözler vardır ki biz onları asıl Türkçe zannederiz. Hâlbuki Rumcadan, İtalyancadan vesaire lisanlardan olup bazısını doğru bazısını galat olarak söylemekleyiz. İşte bir kaçı şunlardır.

Anahtar: Rumca "Aniktiryân" sözünden alınıp, galat olarak anahtar demektir.

Pırasa: Rumca "Pırasa" sözünden alınıp aynan pırasa demektedir. İş bu pırasa sözünün Rumcadan alınma olduğunu bilmeyip evvelleri yanlış olarak "pırhasa" yazarlardı.

Lahana: Rumca "lahana" lügatinden alınıp golad olarak lahana demektedir.

Enginar: Rumca "kenara" lafzından alınıp golad olarak enginar demektedir. Irgat : Rumcadan alınmıştır.

Anadolu: Rumca yine Anadolu lafzından alınarak değiştirmeksizin kullanılır. (Sayı 4)

Derginin beşinci sayısında; anaför, ığrab, ayazma, Trabzon, palamut, palaska; yedinci sayıda; melon hülya, salât, salata, sınır, susam, samsa, tirit, tırpan, poyraz, safra kelimelerinin kökenleri ve anlamları açıklanmıştır.

Kelime öğretimine derginin yedinci sayısında “Türkçe Lügat Kitabı” başlığıyla devam edilmiştir:

Türkçe Lügat Kitabı

Aban: İleriye yahut üstüne doğru ziyadesiyle dayanmak ve yüklenmektir.

Abanmak: Baş ve göğüs ile ileriye ve üstüne doğru pek yüklenmek ve dayanmak.

Ebru: Mermer gibi damarlı türlü renkte olan kâğıt.

Abla: Büyük kız kardeş bir eşi de baş olan kadın erkeğin kendi karısı.

Ebe: Gebe kadınların çocuklarını doğurtan

Ap: Bütün, birden bire, pek.

Apaçık: Bütün bütün açık.

Apansız: Birdenbire

Apar: Getir götür, sürekle, yakalayıp al.

Apartmak: Getirtmek, götürmek.

Abalak (Aplak): Semiz, tıknaz.

Apartmak (Yıpratmak): Eskitmek, aşındırmak.

Aprımak: Burundan söylemek. (Sayı 7)

Atışmak, atkı, etek, etel, atla, atlamak, atlangaç, atmaca... Kelimelerinin anlamları ise derginin sekizinci sayısında yer almaktadır. Dil öğretimi ile ilgili bir başka metin ise “Yanlış Sarf Olunan Sözler İle Doğru Kullanılan Sözler” dir. Bu metin derginin sadece beşinci sayısında yer almaktadır.

Yanlış Sarf Olunan Sözler İle Doğru Kullanılan Sözler

“Hüda Âlim” yahud “Allah âlem” demek ve yazmak yanlıştır. Çünkü âlim kelimesi kimi faildir. Ki bilici ve bilen manasındadır.

Ancak insan her şeyi değil hatı biliyorum dediği bir âlimi bile tamamıyla bilemez. Mutlak noksan bilir. Allah Teâla Hazretleri ise her bir şeyi noksansız bilir. Zatalı hayattan hafî bir şey yoktur. Bu cihetle “Hüda Âlim” yahud “Allah Âlim” demek ve yazmak doğrudur. Zira “âlim” sözü sıfat-ı müşebbehedir ki Allah Teâlâ hazretleri her bir şeyi bilmek sıfatıyla

âlimdir. Manasına olarak işte sıfatı müşebbehe gelmesiyle "Hüda Âlim" yahut "Allah Âlim" demeli ve yazmalıdır."

Birkaç Darb-ı Mesel (Atasözü)

Dergide atasözleri de yer almaktadır, ancak bu bölüm süreklilik arz etmemekle birlikte sadece iki sayıda atasözleri yer almıştır. Bunlar:

"Esni () ağrlayan kemik atar itine kısıvetini kendisi eyler diker.*

Sen Çelebi ben çelebi atı kim koşar.

Ah deme düşmanların oh demesinler.

Ben çok söylerim sen bütün söyle.

Gece geldi ortaya hayrı kaldı."

1.7. Hikâyelerin Değerlendirilmesi

Dergide hikâye özelliği taşıyan yedi tane metin tespit edilmiştir. Bu metinlerin genel özelliği çocuğa davranış kazandırma, ders verme, değer kazandırma amacıyla yazılmış olmalarıdır. Hikâyelerdeki bir diğer ortak özellik hikâyelerin dilinin sade ve anlaşılır olması ve kahramanların bilindik olmasıdır. Hikâyeler değerlendirilirken dikkat çeken unsurlar belirtilecektir.

"Bir Hikâyecik" adlı hikâyede Sabri ve Cemile adında iki kardeşin başlarından geçen bir olay anlatılmış; olay *sabır* ve *çalışkanlık* üzerine kurgulanmıştır. Hikâyenin sonunda "*...Fakat o iki manayı hikâyenin neresinde bulunduğunu anlayabildiniz mi? Anlayamadıysanız pederleriniz size anlatır ve sabırdan daha ne gibi iyilikler ve çalışkanlıklardan ne yolda faydalar olacağını iyice beyan ederler.*" denmesi, çocuğun ailesiyle iletişim kurmasına vesile olması sebebiyle de önemlidir.

"Yavru Tıvan" hikâyesinde ise ebeveyninin sözünü dinlemeyip yuvasından tek başına avlanmaya giden yavru bir (tavşana benzeyen belki de sincap), hayvanın başından geçen olaylar anlatılmıştır. "*...İşte bu yavru tıvanın halinden şunu anlamalı ki insan pederinin validesinin, büyük karındaşının vesaire kendinden büyük kimselerin sözünü dinlemelidir. Büyüklerin sözlerini dinlemeyen daima zarar görür. Söz dinleyenler ise her zaman iyilik bulur...*" Hikâyenin ana fikri hikâyenin sonunda açıkça verilmiştir.

"Tuhaf Bir Hikâyecik" adlı hikâye kadınlarla erkeklerin işleri üzerine yazılmış yazıldığı dönem itibarıyla konusu ilginç bir hikâyedir. Hikâye, karısının yaptığı ev işlerini kendisinin yaptığı tarla işlerinden daha kolay olduğunu iddia eden Abdi'nin, karısına işleri değiştirme teklifi üzerine başlar. Abdi, ev işlerini beceremediği gibi evi yakar, yıkar. Abdi'yi boğulmaktan tarladan dönen karısı kurtarır. "*...erkek kısmı kadınların o işlerine karışmamalıdır. Bununla beraber kadınlar da erkeklerin işlerine*

karışmamalıdır. Eğer kadının işine erkek, erkeğin işine kadın karışırsa dirlik düzenlik olmayacağı misali, şu Abdi'nin başına gelen haller gibi zararlara giriftar olunur. Ancak şurası vardır ki; gerek erkek gerek kadın biri birinin işlerinde bir yanlışlık görürse, mülayimlikle biri öbürüne o yanlışlığı bildirmelidir.” Konusu günümüze oldukça yakın olan hikâye, çocuklara toplumsal rol kazandırma amacı için dikkate değerdir.

“Bir Hikâyecik” adlı hikâye, zengin bir adamın bir eskicinin mutluluğunu merak etmesiyle (kıskanmasıyla) başlar. Zengin adam eskiciye bir kuruş verir, eskici de bu bir kuruşu daha da artırmak için plan yapmaktan uyku dahi uyuyamaz. Huzuru bozulan eskici parayı zengin adama geri verir. *“İşte bu hikâyecik çok mal gönül rahatını giderir olduğunu beyan eylemiş oldu. Öyle ya insan mal çoğaltmasına hırs eyledikçe rahat gözü göremez olur. Bu sebeple kalbi dar fikri dar fikri perişan yaşayarak ömrünü geçirir de haberi de olmaz. Dünya ya bıraktığı paraları zevk ve sefa ile yerler de kendisine rahmet bile okumazlar.”* Hikâyenin sonunda ana fikir açıkça verilmekle birlikte, hikâyenin konusu günümüz insanları için daha uygundur. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde hikâye yetişkinler için de kullanılabilir.

Bir karganın su içmek için verdiği mücadeleyi ve bir yılanın kendisini donmaktan kurtaran köylünün karısını ve çocuğunu sokmasını anlatan “İki Hikâyecik” adlı hikâyenin ana fikri diğerlerinin aksine metinde yer almamıştır. Metnin sonunda *“...İşte şu iki hikâyecikten ne anladığınızı söyleyiniz.”* denmiştir. Bu durum, hikâyelerdeki amacın sadece ders vermek olmadığını; hikâyelerin çocukta anlama ve anlatma kabiliyetine yardımcı bir araç olarak görüldüğünü göstermektedir.

“Üç Dost” adlı hikâye, insanın kendisine ahrette yoldaşlık edecek en iyi dostlarının para, eş-dost, akrabalar olamayacağı, insanı bu dünyada da ahrette de doğru yola götüreceğinin ancak ve ancak kendisinin yaptığı hayır, iyilikler ve yaptığı ibadetler olduğu üzerine kurgulanmıştır. Hikâyede dini ve manevi motifler ön plandadır. Bu yönüyle bu hikâye yetişkinler için daha uygundur.

Dinî-tasavvufi bir konuyu ele alan “Bir Hikâyecik” bu metinde ise aynı dönemde yaşayan iki âlim üzerinden *“...İşte bu hikâyecikten anlaşıldı ki akıl ve ilim insanı fena hallerde kötü işlerde bulundurmaz. Böyle olunca ilim tahsil etmeye pek ziyadesiyle gayret edelim...”* çocuklara fena işlerle uğraşmak yerine ilim ve akılla uğraşmaları gerektiği öğütlenmiştir.

2. SONUÇ VE TARTIŞMA

Dergideki bilgi verici metinler, basit ve sade oluşuyla, kısa ve öz anlatımıyla çocukların gelişim ve öğrenme durumlarına uygun yazılmıştır. Hikâyeler için ise aynı şey söylenemez. Hikâyelerin uzun oluşu, bazı hikâyelerdeki kahramanların ancak yetişkinlerin kavram dünyasına uygun karakterlerden oluşturulması, hikâyelerin çocuklardan çok yetişkinler için

yazıldığı izlenimi vermektedir. Çocuğun bir yetişkin olarak değerlendirildiği aşikârdır.

Çocuklara Talim Dergisi etrafında yapılan incelemeleri iki temel başlık altında değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi, derginin çıkma gerekçesine bir yayın politikası güttüğü ve bütün sayılarında bu anlayışı koruduğu görülmektedir. Özellikle günümüz çocuk edebiyatı anlayışı ile çoğu zaman örtüşen hatta devri itibariyle bugünün pek çok sürekli çocuk yayıncılığında daha ileri bir seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

Dergide dikkat çeken önemli hususlardan bir diğeri ise bilgilendirici metinlerin çokça yer almasıdır. Bu metinleri de iki başlık altında değerlendirilebilir. Birincisi, fen; diğeri sosyal alanlarla ilgili olanlardır. Bilgilendirici metinlerin tamamı somuttan hareketle yapılmıştır.

Bu derginin hem çocuk edebiyatının gelişimi hem de dönemin çocuk yayıncılığının seviyesini göstermesi bakımından dikkate değer olduğunu belirtmek gerekir. Sonuç itibariyle günümüz çocuk sürekli yayıncılığının seviyesini tartışmak açısından bu benzeri dergilerin mutlaka dikkatle incelenmesi gereği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Balcı, A (2008). *Çocuklara Rehber Dergisi (1897-1900)*. Ankara: MEB Yayınları.
Çocuklara Talim Dergisi. (1887-1888). 9 Sayı.
Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Yayınları
Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları